

VASILE LOVINESCU'S CONTEMPLATIVE ATTITUDE

Alina Bărbuță, PhD Student, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: The melancholy and the contemplation are in a relationship of interdependence and, in a literary text, their effect generates a tone elegiac backed by a serious register. In this paper, I will try to pursue the consequences of a contemplative attitude in Lovinescu's writings. Melancholy means for Vasile Lovinescu a way of life, a literary theme, a symbolic element.

Keywords: melancholy, contemplation, elegiac, Vasile Lovinescu, insulation

Dacă *a contempla* înseamnă a privi în chip admirativ un detaliu din natură, iar acest lucru potențează eludarea criteriilor spațio-temporale, de sorginte factuală, atunci definiția i se potrivește lui Vasile Lovinescu, în maniera în care, pentru el, atitudine contemplativă presupune tocmai retragerea din fața cotidianului și, deci, respingerea realului. Rezultatul îl constituie preocuparea contemplatorului pentru o dimensiune abstractă ce se înalță din vestigiile concretului. Orice detașare de lume presupune o închidere în sine însuși, adică, implicat un proces de anamnesis, prin care se recuperează particulele fundamentale ale ființării proprii, dar și celei colective. Pentru aceasta din urmă, un rol major îl joacă principalul depozitar de amintiri al unei națiuni – folclorul.

Spre folclor se îndreaptă și Vasile Lovinescu, atunci când își dă seama că el este singura posibilitate de salvagardare a unui neam și de pecetluire a identității spirituale a acestuia. În plus, Funcțiunea Tradițională, apanaj al folclorizării etnice și culturale, poate deveni vehiculul care aduce adevărurile primordiale din zona începuturilor până în zilele noastre. De aici, importanța folclorului pentru analistul fălticinean și, mai ales, grija lui pentru conservarea datelor pe care acesta le imanentizează și care, generic, poartă numele de Științe Tradiționale. Acestea, după părerea sa, sunt amenințate de caracterul distructiv al istoriei, sinonimă cu timpul cronologic, concret, asociat prezentului desacralizat. Astfel, fragmente din marele ansamblu spiriual colectiv ajung evanescente în marele tumult al civilizației actuale. Într-o asemenea situație, nici puterea tămăduitoare a amintirii, cu valențe nostalgice, nu-și mai face efectul. Acest fapt este semnalat și repudiat de Vasile Lovinescu, prin întreaga sa operă și prin atitudinea manifestată. De aceea, el se transformă într-un constant apărător al folclorului și al adevărurilor ancestrale, spre care se îndreaptă întotdeauna învăluit de melancolie și arborând o atitudine contemplativă.

Altfel spus, melancolia, dublată de nostalgie și de contemplație, reprezintă starea de grație care contribuie la recuperarea unui timp pierdut, prin intermediul procesului de rememorare. Or, acest lucru este exprimat și de crezul artistic și estetic al lui V. Lovinescu, din care aflăm ce anume mijlocește întoarcerea spre origini și, mai ales, la ce este ea benefică. Autorul unei astfel de teorii spunea următoarele: „Vrăjmașul nostru de căpetenie este apatia mentală, cenușa formată de cadavrele noțiunilor sedimentate de secole. Straturile lor au înăbușit în omul modern Amintirea, Anamnesis-ul, Dorul, Nostalgia obârșiiilor...”¹. Secretul

¹ Lovinescu, Vasile, *Creanga și creanga de aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989, p.5.

băsmuirii s-a pierdut odată cu destrămarea științelor tradiționale, ele însele decupate dintr-un cod sacru, specific începuturilor. Reminiscente ale acestora, mitul păstrează încă puritatea inițială, având un caracter autarhic și fiind saturat cu valenețe simbolice. Considerat de Lovinescu drept o epifanie a transcendentului sau a nemanifestatului, mitul este și o relevare a adevărilor primordiale. Însă, pentru a-l devoala, este nevoie de perspectiva unei gnoze oculte, impregnate cu elemente soteriologice, coextensive nostalgiei și melancoliei. Acestea capătă, în gândirea lovinesciană, funcția de recuperare a unității pierdute în sinteza desăvârșirii.

Atras de pluridimensiunea culturală și spirituală a mitului, Vasile Lovinescu mărturisește, în virtutea felului său de a fi, că „simțul realității mă obligă să mitologizez totul”². Pentru el, așadar, realitatea însăși impune condiția alterității, unde sinele se refugiază într-o lume coextensivă dorințelor latent ale unui temperament melancolic.

Deci, pentru V. Lovinescu, științele tradiționale, încorporând folclorul, prin recursul la mit, mister și simbol, oferă calea de propensiune spiritual, după care tânjește eul scindat al individului ancorat în modernitate. Istoria înseamnă anularea trecutului mistic, după cum civilizația presupune înlocuirea cutumelor ancestrale cu principii științifice demonstrabile. La nivel social, consecințele poartă, generic, numele de evoluție industrială, tehnologizare, într-un cuvânt, progres științific, răspunzător de sucombarea tradițiilor primordiale, precum și de schimbarea statutului empiric al vectorului mundan într-unul theoretic, ce stă la baza funcționării noii lumi. Însă, în această lume, nu toți indivizii se simt confortabil, așa că spiritele decimate ale se reîntregesc în urma unui amplu proces de căutare a armoniei primordiale. Este dorul metafizic după puritatea și liniștea începuturilor, ce nu pot fi recuperate decât cu ajutorul anamnezei, deci, printr-un efort relexiv, care nu exclude contemplarea, meditația și, chiar, melancolia.

Se poate vorbi, în acest fel, de o interrelaționare a categoriilor meditative cu registrul elegiac ce le susține, precum și cu centrul lor de greutate comun – evocarea unui trecut cât mai îndepărtat de timpul prezent, cu care îl pune, de altfel, în opoziție. Antiteza astfel creată are rolul de a sublinia calitățile incontestabile și infailibile ale dimensiunii paseiste originare. După aceasta, duc dorul cei mai mulți dintre cei ce atestă o încărcătură melancolică aparte, care, la nivel livresc, se transformă în sursă de inspirație și, ulterior, de analiză. Așa stau lucrurile și în cazul lui Vasile Lovinescu, cel care, prin felul lui meditativ, privește lumea printr-o optică a melancoliei, de unde tonul de lament și registrul elegiac în care se înscriu toate observațiile sale. Așa iau naștere observații de felul: „Timpul trece, cerurile sunt închise... Așa că îmi creez insule de amintiri, în care timpul este suspendat...”³ sau „Mă opresc o clipă pentru că mă simt năpădit de tandreță până la extincțiune”⁴, ceea ce înseamnă că autorul acestor fraze era conștient de valențele melancolice ce au pus stăpânire pe ființa lui și în virtutea căreia, și-a modelat un fel de-a fi. În acest sens, Vasile Lovinescu exclama retoric: „Eu, cu melancholia mea de exilat!”⁵, explicându-și confesiv starea despirit: „Singur, la masa mea, răsfoesc o carte cu gravuri alchimice. Singur? Melancholia mea nălucește un umăr stâng sprijinit pe umărul meu drept și o față urmărind ieroglifele la fragment de secundă”⁶, ceea ce înseamnă că semnatarul acestor rostiri a găsit o oarecare voluptate în restricțiile sociale impuse de melancolie, transformând-o într-un *modus vivendi*, care îi asigură materia primă pentru modelarea universului fantasmagoric, pe care îl proiectează condiționat de starea de descumpănire sau chiar de depresie ce îl caracterizează. Efecte directe ale melancoliei, stările acestea îi impun fondatorului de universuri virtuale coordonatele pe care trebuie să le urmeze: în primul rând, izolarea de lume, în al doilea rând, retragerea în propriul *ego*, iar, apoi,

² Lovinescu, Vasile, *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1997, p. 128.

³ Lovinescu, Vasile, op. cit., p. 160.

⁴ Ibidem, p. 47.

⁵ Ibidem, p. 108.

⁶ Ibidem, p. 128.

meditația cu rol curativ, pentru purificarea sufletului, dar și pentru recuperarea unor date ce provin din lumi foarte îndepărtate. Toate aceste consecințe au fost confirmate și de crezul estetic lovinescian, prin care autorul recunoștea că „mă simt la punctual de interferență a unor lucruri stranii care se învâlmășesc în mine fără măcar să catadicsească să-și dezvăluie identitatea. În orice caz, pot să te asigur că este tot ce poate fi mai dezagreabil și depresiv”⁷. Probabil că inefabilul de care pomenește Lovinescu transpare în caracteristicile semantice ale melancoliei, aceasta fiind cea care, prin accepția peiorativă a termenului, conduce la *dezagreabil* și la *depresiv*.

Toate aceste mărturisiri ale fălticineanului reunite într-un volum, el însuși intitulat sugestiv, *Scrisori crepusculare*, au menirea de a oferi un portret spiritual al lui Vasile Lovinescu. Din acest punct de vedere, adjectivul *crepusculare* capătă accepția de spațiu intermediar între viață și moarte, între realitate și fantezie și, chiar, între cele două sensuri ale cuvântului *melancolie* – „tragică și desfătătoare deopotrivă”⁸. Astfel, V. Lovinescu se plasează cu scrisul său la interferența dintre două lumi – a trecutului anistoric, căruia spiritul său meditativ îi simte acut lipsa, și prezentul imund, deposedat de sacralitate. Pentru eludarea coordonatelor desacralizate, soluția o constituie plonjarea temporală, dar și aceasta, la rândul ei, se face pe baza unui exercițiu ascetic, de meditație profundă. Această strategie este adoptată și de Lovinescu, în cazul căruia, melancolia reprezintă rezultatul opresiunii nedeliberate asupra conștiinței sinelui, materializată într-o trauma ce-și va croi un loc permanent în eul său abisal, marcându-i felul de a gândi și privi lumea, cât și scriitura – ca modalitate de reflectare a silogismelor sale. De aceea, într-o scrisoare din 7 martie 1981, autorul ei preciza următoarele: „Cred că fac o melancolie, din fericire cu rezistențe care sunt un fel de colac de salvare. Este o senzație de vid, în sensul sinistru al cuvântului, un fel de *à quoi bon?* care mă bântuie”⁹, de unde reiese una din teme recurente universului livresc lovinescian, și anume teama de vid. Dacă prin vid înțelegem nucleul experienței mistice abordate de hermeneutul fălticinean, atunci pământul natal simbolizează convertorul energiilor vitale, în care Lovinescu își găsește salvarea spirituală. Acesta este motivul pentru care el face un adevărat elogiu peisajelor paradiziace din locul său de obârșie, demonstrând că acesta este păstrătorul unor elemente tainice și inițiatice.

Moldova, ca ținut natal, este idilizată și hiperbolizată la maximum, atât în gândirea lui V. Lovinescu, dar, mai ales, în scrierile sale, ajungându-se, astfel, să se vorbească de moldovenismul operei sale. Fără a fi, însă, acuzat că ar fi părtinitor, interpretul colindelor și ghicitorilor din folclorul românesc extinde discursul său laudativ, cu vădite accente naționaliste, la întreg spațiul carpato-danubiano-pontic, străduindu-se să demonstreze că aici s-ar afla matricea spiritualității europene. Astfel, Dacia Hiperboreeană ar reprezenta un fel de *axis mundi*, care, din fericire pentru emitentul teoriei, s-ar afla în chiar țara noastră, ceea ce, din punct de vedere spiritual, ne-ar conferi un statut aparte. Acest tărâm sacru, devenit obiectul de contemplație al hermeneutului, care vede în spațiul mioritic un spațiu mitic, imanentizează elemente realiste, dar și fabuloase, în egală măsură. Așa s-ar putea explica descrierea pe care însuși Lovinescu o face într-una din *Scisorile* sale *crepusculare*: „Mă întorceam de la o plimbare în plină fabulă; păduri de argint, de fagi, de stejari, cu poiene în care pășteau cerbi și ciute. O masă enormă de tăcere încremenită, s-o tai cu cuțitul. Simțeam aburul răsuflării licornei și bourului alb, dar nu-i vedeam. Poate că mai târziu...”¹⁰.

Produsul fanteziei lovinesciene pare livrat din asocierea deloc întâmplătoare dintre melancolie și contemplație. Coroborate, cele două ajută protagonistul să coboare în timpuri imemorabile și să refacă lumi dispărute de mult. Astfel, se ajunge la crearea de dimensiuni

⁷ Ibidem, p. 22.

⁸ Pleșu, Andrei, *Pitoresc și melancolie*, Editura Humanitas, București, 2009, p. 70.

⁹ Lovinescu, Vasile, op. cit., p. 5.

¹⁰ Ibidem, p. 32.

virtuale, în care locul rațiunii este luat de cel al fanteziei, cu ajutorul căreia spiritul își găsește desăvârșirea. Este și cazul lui Vasile Lovinescu, pentru care, atât melancolia, cât și contemplația sunt pârgii de care se folosește pentru a evada din contingentul auster într-un mediu saturat de valori spiritual, necesare redempțiunii la care aspiră. Astfel, detașarea de lume înseamnă, de fapt, o ruptură de aceasta, cu atât mai mult cu cât izolarea îi oferă meditativului șansa de a se refugia într-o lume care nu beneficiază de autonomie proprie și, deci, nu are reguli proprii de funcționare, ceea ce înseamnă că fiecare își poate institui un sistem normativ spiritual, după care să își ghideze existența.

Scrisul lovinescian ni-l prezintă pe autorul acestuia ca pe iubitor de exil, un însingurat sau, așa cum însuși se caracteriza *un capricant*. Reies aceste trăsături morale și din *Jurnalul alchimic*, pe care Lovinescu a ales să îl țină, nu pentru a consemna date cronologice, de natură factuală, ci pentru a-și exprima gândurile intime, frământările spiritual, meditațiile de neînțeles pentru ceilalți. Singura mărturisire obiectuală despre felul său de a fi vizează tocmai izolarea de lume și fuga de sine însuși: „O viață întreagă am fugit de mine însumi. Dar e prea simplu spus. Am fugit de complexele mele de inferioritate, de spațial naturii mele. Asta e adevărat, dar nu complet adevărat. În fond, fug de ocazia de a mă găsi față în față cu adevăratul meu eu, cu Sinea”¹¹. Neîmpăcarea cu propria condiție este o dovadă a incompatibilității între *ego* și *Sine*, două entități complementare, dar ireconciliabile, ceea ce potențează felul de a fi, de a gândi și de a scrie al lui Vasile Lovinescu. Astfel, pentru o corectă evaluare a operei acestuia, analiza ar trebui să pornească de la structura sa temperamentală, unde atât melancolia, cât și contemplația sunt pilonii de susținere ai universului său creator. De altfel, exegeza sa considera că melancolia a luat naștere din sentimentul zădărniciii ființării sale pragmatice¹², de unde și obsesia ratării pe plan social – temă frecvent utilizată de reprezentanții generației '30. În privința lui Vasile Lovinescu, există varianta în care această temă să fi avut corespondent chiar viața lui private, dacă luăm în calcul acea perioadă a scriitorului când acesta, neavând o slujbă stabilă, financiar, era întreținut de soția sa, Steliana Păunescu. Aceasta, la rândul său, a avut o mare contribuție la realizarea operei hermeneutului cu pretenții de simbololog, în sensul acceptării demersului de permanentă cercetare și reflecție a acestuia, fără a-i reproșa lipsa de activitate fizică sau prelungitele ședințe meditative, cu scopul clarificării unor chestiuni de origine esoterică.

Chiar faptul de a fi stat o vreme fără o ocupație socială (nici când a fost în câmpul muncii, nu a urmărit, prin meseria sa, atingerea vreunui țel profesional!) are legătură cu detașarea sa față de lume, demonstrând dezinteresul pentru aspectul pragmatic al existenței și, totodată, aplecarea sa către un univers interior, măcinat de întrebări de nedeslușit. Se adaugă acestui exemplu preferința pentru consemnarea stărilor spirituale în locul celor pragmatice, în propriu-i jurnal, numit simbolic *alchimic*. Probabil că alchimia se referă tocmai la transformarea activităților factuale în unități spirituale, care să-i asigure întregirea armonică a sinelui, în virtutea căreia să-și coordoneze destinul după principiul *carpe diem*. În acest sens, într-una din paginile *Jurnalului alchimic*, autorul nota: „Tot ce e dat imediat e discontinuu, deci divin, căci discontinuu e clipa. Să dăm mare importanță, să privim ca pe oaspete regal orice mirare, orice surpriză sufletească ce străbate pâcla care ne desparte de lumea cauzală. Mă gândesc la șocul ce ni-l dă un peisagiu, oricât de cunoscut ar fi el, când îl privim brusc, fără premediere”¹³.

De altfel, melancolicul și contemplativul Lovinescu recunoaște că a fost mereu fascinat mai mult de aspectele transubstanțiale ale omenirii, decât de problemele concrete ale acesteia, mărturisind că, în timp ce dramele umane îl lăsau rece, un mit îl putea sensibiliza

¹¹ Lovinescu, Vasile, *Jurnal alchimic*, p. 266.

¹² Apud Ioan Pop-Curșeu, *Magie și vrăjitorie în cultura română*, Editura Cartea Românească, Polirom, Iași, 2013.

¹³ Lovinescu, Vasile, op. cit., p. 137.

până la lacrimi. Înseamnă că adevărata existență pentru iubitorul de mituri este dusă dincolo de contingent, în parametrii conștiinței individuale, formată din pasiunea și studiul aprofundat pentru folclor. Așa iau naștere convingerile estetice, convertite în principii ontice de funcționare a universului intim, care, în cazul lui Vasile Lovinescu, se află la confluența dintre doctrină, carte și destin individual. Acestea din urmă, unite, indică traseul spre originea spiritualității, iar fondatorul acestei teorii a fost gânditorul francez, René Guénon, al cărui discipol a fost și fălticineanul atât de atras de folclor, precum și de toate chestiunile esoterice ale acestuia. Încecând să le dezlege, să le înțeleagă și să și le asume, simbolologul cu viziune de hermeneut este, practic, obligat la o atitudine contemplativă, în afara căreia meditativul nu ar avea acces la resorturile esoterice camuflate în nișele realității. Așa se explică lipsa activității fizice, propriu-zise, a contemplativului, care, niciodată, nu ar putea fi încadrat în tipologia lui *homo faber*. Acesta din urmă este eroul activ, făptuitor, care nu ar putea, sub niciun chip, să fie livrat melancoliei¹⁴. În perimetrul acesteia, pătrund doar acei indivizi care au cultul contemplației și care, din punct de vedere temperamental, sunt ori melancolici, ori flegmatici. Pentru aceștia, activitatea propriu-zisă este mai puțin importantă în raport cu ședințele prelungite de meditație, pentru explicitarea unor aspecte ce nusunt la îndemâna oricui. Ei sunt cei care au capacitatea „de-a sfinți clipele cele mai banale ale existenței, ceea ce înseamnă mult mai mult decât a le ritualiza, reprezentând suprema smerire în fața Minunii și a Miracolului care ne așteaptă oricând pentru a transmute viața și a o apropia de moartea inițiatică”¹⁵.

Se poate spune, că atât melancolicul, cât și contemplativul transferă energia specifică exercițiilor fizice celor mintale, cu menirea clară de alimentare optimă a centrului spiritualității individuale. De aceea, concluzia ar fi că accentul cade, mai degrabă, pe activitățile interioare ce definesc preocupările melancolicului. În virtutea acestora, V. Lovinescu pleacă de la atitudinea contemplativă, afișată la exterior, pentru a ajunge la sublimarea introvertirii sale, ce-i condiționează felul de a fi și de a gândi. Cele două stări sunt complementare, fuzionând cu personalitatea hermeneutului, astfel încât, pentru acesta, o simplă plimbare pe dealurile Fălticeniului ar simboliza un rit inițiatic de căutare a Graalului.

Deci, natura nu este doar element peisagistic, ce generează reacții admirative, ci provoacă ample procese meditative, la capătul cărora se proiectează inițierea spirituală. Pentru Vasile Lovinescu, de exemplu, ținuturile sale natale sunt loc de poveste, convertit într-un *axis mundi* al propriului destin. Zonă cu reverberații fabuloase, Moldova a reprezentat pentru mulți scriitori o un punct de plecare, dar și un *punct terminus* pentru operele lor. De fapt, „În cultura română, Moldova a reprezentat aripa sentimentală, melancolia, interesul pentru filosofie, pentru poezie, o oarecare pasivitate în fața vieții”¹⁶. În aceeași ordine de idei, eseistul fălticinean scria într-un articol despre meleagurile sale natală că „Lirismul peisajului folticenean e constituit din suma senzațiilor oamenilor care l-au iubit și l-au însuflețit în și prin jocurile copilăriei, sau prin plimbările de maturitate de-a lungul și de-a latul lui. Ce mod mai direct și mai existential de identificare cu ambianța, cu o livadă sau cu un huci, decât integrarea simbolică în ele a unui hagialâc, sau a luptelor între zei și titani, cu alte cuvinte, încăierarea între haiduci și neferi, sau proiectarea oului lumii în toate direcțiile spațiului în jocul oinei? Și când în maturitate revii pe pajiștile și în pădurile copilăriei, vechile competiții se rezolvă într-un murmur armonios, zvon de pe celălalt tărâm”¹⁷.

Nostalgia copilăriei nu este altceva, în realitate, decât o extensie a nostalgiei după vremurile primordiale. De aici, încărcătura elegiacă, tonul de tristețe și atitudinea melancolică a celui care le evocă, la care se adaugă și procesul de contemplare, ca parte integratoare a

¹⁴ Apud Pleșu, Andrei, op. cit.

¹⁵ Stanca, Dan, *Contemplatorul solitar*, Editura Institutul European, Iași, 1997.

¹⁶ Eliade, Mircea, *L'épreuve du labyrinthe, Entretien avec Claude-Henri Roquet*, Paris, Pierre Belfond, 1978, p. 14.

¹⁷ *Pagini bucovinene*, Anul II, Nr. 5 (17), Mai, 1983.

sinelui în armonia cosmică de altădată. Cu cât detașarea de contingent este mai pronunțată, cu atât recuperarea datelor inițiale se face mai eficient, astfel încât se poate vorbi de melancolie și de contemplativitate ca despre niște puncte de plecare în recuperarea purității originare. Dozate cu măsură, acestea oferă operatorului șansa de a se refugia într-o lume ideală, pe care o pot stăpâni prin imaginație, dar și prin dorul de sorginte metafizică. Instrumentarul folosit în acest sens îl reprezintă doctrina esoterică, spre care Vasile Lovinescu s-a îndreptat, de exemplu, prin studiul său aprofundat cu privire la isihasm, buddhism, islamism și cabalism, adică tot atâtea domenii ce i-ar prilejui acestuia inițierea spirituală. Este ceea ce Teodoru Ghiondea numea „altitudinea duhului întru care se înalță și se contopește cu Adevărul divin, dezvăluind constelații ideale unice, determinând o emulație care suprimă hotare conceptuale și sporește adâncul și înaltul din inima noastră adevărată”¹⁸.

Afiliat spiritual acestui silogism abstract, hermeneutul cu vocație de simbololog își caută, de-a lungul existenței sale, numeroase căi de exaltare sufletească, precum și mijloace de eludare a contingentului, pentru oportunitatea purificării ființei sale. Astfel, ajunge să formuleze teorii de tipul „Cu tot aparentul său paradox, muntele e dinamic și marea e statică! Căci dinamismul este prin excelență autodepășire, ieșire din cadru, urcarea de la un nivel la altul mai înalt. Iar agitația nesfârșită și monotonă a Mării e numai o nostalgie, când tragică și furtunoasă, când resemnată și molcomă, a femeiei care așteaptă până la istovire masculul eliberator, liniștitor, care-i va da rost și liniște în viață. Marea nu e o devenire, ci așteptare, neastâmpăr, perplexitate, ezitare”¹⁹. Descrierea lirică a principiului marin are la bază atât sfchematismul simbolic, folosit ca principal instrument de lucru de autorul pasajului, cât și atitudinea nostalgică a celui care, pe un ton melancolic, inventariază elementele fundamentale ale genezei, prezentându-le într-o manieră personalizată – de exemplu, vorbește de „efectul dizolvant, enervant și nostalgic al mării”²⁰. Același analist, făcând alte observații pe plan extern, notează despre primăvară că este o Renaștere și nu o Naștere, iar „sub zăpezile albe, infinite, sub Marea aceea aparentă, întinsă ca un lințoliu, în pământul negru, înghețat, mort, fără nicio urmă de vegetație, stă latent Viața, stau ascunși germenii Devenirii și ai unei noi trăiri”²¹, ceea ce înseamnă că spiritul melancolic lovinescian era, în egală măsură, sensibilizat de componentele suave ale naturii, precum și de cele impunătoare, transformându-l într-un contemplator al acesteia, fără a-i atribui, însă, o coordonată pasivă personalității sale. De fapt, în termeni lovinescieni, contemplativitatea nu este echivalentul lipsei de activitate, ci doar o stare de spirit pregnantă, ce configurează traseul preocupărilor celui ce-o experimentează. Explicând această situație în manieră personală, autorul *Monarhului ascuns* notează următoarele: „Realitatea este că într-o lume cu totul robită acțiunii, cum este cazul timpurilor noastre, contemplativul apare ca un leneș și înțelepului ca un nebun. Yoga cunoașterii directe a Principiului, prin stabilirea unei legături permanente cu el, cere imuabilitatea atenției dar și a activității exterioare, redusă la minimumul necesar pentru a nu muri. În realitate, este o muncă mult mai grea decât muncile lui Herakles și decât orice caznă exterioară pe care ne-am imagina-o noi”²².

Deci, a contempla natura, de exemplu, nu presupune o conduită statică și nici nu imanentizează vreun principiu pasiv de viabilitate. Dimpotrivă, gestul contemplativ înseamnă problematizare, frământări nenumărate și capacitate diacronică de a recepta realitatea atât de pe poziție de subiectivitate, cât și de pe una de obiectivitate. Contemplativitate nu semnifică, așadar, absența activității și nici anularea exercițiilor creatoare, ci ea trebuie interpretată ca un veritabil tip de cunoaștere triplu stratificată: intuitivă, imediată și nondiscursivă. Văzută ca o

¹⁸ *Maestrul spiritual ;și calea*, de Teodoru Ghiondea, în *Discipoli guénonieni în România*, coord. Ahile Z. Verescu, Ed. Civitas, București, 2012.

¹⁹ Lovinescu, Vasile, *Eseuri și amintiri*, Ed. Pontifex, București, 2005, pp. 47-48.

²⁰ Idem, p. 48.

²¹ Idem, p. 64.

²² Lovinescu, Vasile, *Incantația sângelui*, Editura Institutul European, Iași, 1993, p. 45.

activitate dezinteresată, contemplația nu este o stare vegetativă, ci este premisa unei stări creatoare, ce-l silește pe individ să-și asume dezamăgirile și să le purifice.

Efect direct al contemplativității, melancolia contribuie, de asemenea, la purificarea suletească a meditativului, făcându-l să disocieze corect între laturile componente ale existenței. Este și cazul lui Vasile Lovinescu, cel care, prin scrierile lui, se angajează într-un lung proces introspectiv ce are ca bază observarea cu atenție a realității înconjurătoare, pe care a încercat să o exploreze pe vertical și în spirală. Astfel, a avut ocazia coborârii până în străfundurile spiritualității naționale, fie prin intermediul creațiilor literare populare, fie prin analiza miturilor și a simbolurilor. Concluzia că acele timpuri erau superioare prezentului, precum și convingerea că acestea sunt iremediabil pierdute au făcut ca tonalitatea scrierilor lovinesciene să migreze de la trist la elegiac, de la regret la melancolie. De aceea, în opera lui, se regăsesc acordurile grave ale unui imn al deznădejdiei, care își face simțit ecoul prin crezul estetic al autorului, dar și prin sfera semantică cel mai frecvent uzitată în text. Așa iau naștere convingeri artistice concretizate în fraze precum: „Într-o perioadă de întunecare ciclică, anumite funcțiuni spiritual central, a căror perpetuitate de-a lungul secolelor nu este decât oglindirea eternității Principiilor pe care le reprezintă – le însumează în lumea Generării și a Morții – se ocultează dar nu pot dispărea, împăcând astfel taina și actul de prezență. Pe lângă ocultarea simplă, se adaugă în unele cazuri și anumite scăderi, cum este somnul, amorțeala, inerția, o rană mereu deschisă și fără evoluție”²³. De altfel, tonul de lamento se propagă în toate aserțiunile fălțicineanului, în cadrul cărora apar sintagme ca *dureroasă elaborare*, *arivism feroce*, *jertfă severă*, *păcatele lor veșnic reînnoite*, *nechemare incurabilă*, *nobilă dezinteresare*, prin care autorul își proclamă tristețea metafizică, jalea cosmică, lamentația empirică – trăiri ascetice diluate în melancolie și contemplație.

Bibliografie:

- Curșeu, Ioan-Pop, *Magie și vrăjitorie în cultura română*, Editura Cartea Românească, Polirom, Iași, 2013.
- Eliade, Mircea, *L'épreuve du labyrinthe, Entretiens avec Claude-Henri Roquet*, Paris, Pierre Belfond, 1978.
- Lovinescu, Vasile, *Creangă și creanga de aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989.
- Lovinescu, Vasile, *Eseuri și amintiri*, Ed. Pontifex, București, 2005.
- Lovinescu, Vasile, *Incantația sângelui*, Editura Institutul European, Iași, 1993.
- Lovinescu, Vasile, *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1997.
- Pleșu, Andrei, *Pitoresc și melancolie*, Editura Humanitas, București, 2009.
- Stanca, Dan, *Contemplatorul solitar*, Editura Institutul European, Iași, 1997.
- (coord. Verescu Z., Ahile), *Discipoli guénonieni în România*, Editura Civitas, București, 2012.
- *Pagini bucovinene*, Anul II, Nr. 5 (17), Mai, 1983.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul **“SOCERT. Societatea cunoașterii, dinamism prin cercetare”**, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/132406. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin

²³ Idem, p. 13.

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni.**